

Satranç

Kıvanç Çefle [btsatranc@tubitak.gov.tr]

İlk Ölmez Oyun

On dokuzuncu yüzyıl başlarının muhtemelen en kuvvetli oyuncusu Fransız Louis-Charles Mahé de La Bourdonnais'ydı. La Bourdonnais, Madagaskar'ın doğusunda vanilyası ve yanardağıyla meşhur Fransız toprağı olan Réunion adasında 1795 yılında soylu bir ailenin çocuğı olarak dünyaya geldi.

Louis-Charles Mahé de La Bourdonnais

Satrancı 1814 yılında eğitim için geldiğı Paris'te öğrenen La Bourdonnais, ünlü Café de

la Régence'ta düzenli olarak oynamaya başladı ve kısa zamanda bir satranç yıldızı olarak tanındı. Zamanının çoğunu Café'de geçiriyor, öğle saatlerinden gece yarısına kadar kendine ayrılmış bir masada satranç oynuyordu. Yanlış ticari yatırımlarla servetini kaybettiğinden satranç onun için bir geçim kaynağı hâline gelmişti: bahis bedelini ödeyebilecek herhangi biriyle satranç oynamaya hazırdı. Sık sık Londra'ya seyahat eden La Bourdonnais, İngiltere'nin en iyi oyuncularının hepsini de alt etmeyi başarmıştı.

Onun rakibi olacak Alexander McDonnell ise 1798 yılında Belfast'ta (İrlanda) doğmuştu. Gençliğinde denizasıırı ülkelerde ticaretle uğraştı. Daha sonra yerleştiğı Londra'da önemli bir ticaret firmasının sekreteri olarak çalışmaya başladı.

Café de la Régence'ta bir satranç turnuvası, 1874

Alexander McDonnell

Bu iş ona iyi bir gelir sağlıyordu ve varlıklı olması sayesinde satranca istediği kadar zaman ayırabiliyordu. Körleme satrançta başarılıydı ve Londra'nın iyi oyuncularından biri olarak ün yapmıştı. Kendine güveni artınca, Paris'e gitti ve Café de la Régence'ta La Bourdonnais ile birkaç oyun oynadı. Ancak hepsinde de yenildi!

İngiltere'ye dönünce ülkenin en iyi oyuncularından biri olan William Lewis'ten ders aldı ve

kısa zamanda ilerledi. Öyle ki 1830'da yenileceği ve ününün zarar göreceği korkusuyla hocası onunla maç yapmayı reddetti.

Bu arada, önemli bir oyuncu ve satranç tarihçisi olan George Walker 1832'de Londra'da Westminster Satranç Kulübünü kurmuştu. McDonnell da kurucu üyelere dendi. Walker, hem satrancı halka sevdirmek hem de kulübünü tanıtmak amacıyla La Bourdonnais ve artık İngiltere'nin en kuvvetli oyuncusu kabul edilen McDonnell arasında bir müsabaka düzenledi. Bu maçlar dizisi satranç tarihinde bir dönüm noktası oldu. Westminster Satranç Kulübünde oynanan oyunlar gazetelerde yayınlanıyor ve bütün Avrupa'da heyecanla izleniyordu. Amansız bir rekabet havası içinde oynanan bu yüksek kaliteli oyunlar, satrancı hiç olmadığı

kadar popüler hâle getirdi. Günümüzdeki maçlardan farklı olarak zaman sınırlaması yoktu. McDonnell bazen tek bir hamle için bir buçuk saat harcıyordu, La Bourdonnais ise hamlelerini çabucak yapıyordu. İzleyicilerin masaya yaklaşması ve devam eden oyun hakkında yüksek sesle yorum yapmaları olağandı.

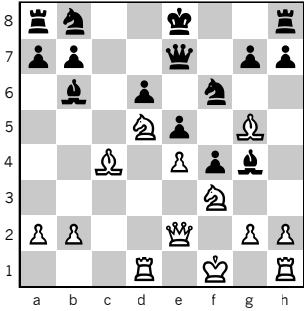
Dört ay süren ve o zamanlar için "devlerin savaşı" olarak görülen müsabakada altı maç oynandı. Yalnızca ikinci maçı McDonnell kazandı. Altıncı maç, önde olan McDonnell'in sağlığının bozulması nedeniyle yarım kaldı ve tamamlanamadı. İkili arasında oynanan toplam 85 oyundan 45'inde kazanan La Bourdonnais oldu, 27'sinde yenildi, 13 oyun ise beraberlikle sonuçlandı. İşte bu tarihi müsabakada oynanan oyunların en ünlülerinden biri:

**La Bourdonnais–
McDonnell ellinci maç
oyunu, Londra 1834
Kabul Edilen Vezir
Gambiti (D20)**

**1. d4 d5 2. c4 dxc4 3. e4
e5 4. d5 f5 5. Ac3 Af6 6.
Fxc4 Fc5 7. Af3 Ve7 8.
Fg5 Fxf2+ 9. Şf1 Fb6 10.
Ve2 f4 11. Kd1 Fg4 12. d6
cxd6 13. Ad5**

Hem vezir isteyen hem
de f6'daki at üzerindeki
baskıyı artıran bir hamle
(Diyagram 1)

Diyagram 1

13...Axd5!!

İrlandalıdan cesur bir
hamle! İşin ilginç tarafı
bu vezir fedasından sonra
ortaya çıkan durumda
varyasyonlar sonu
hesaplanabilir türden
değil. Çünkü McDonnell,
zorunlu bir hamle
dizisinin matla bittiği
bir kombinezon peşinde
değildi, pozisyonel
üstünlükle sonuçlanan
bir *konumsal feda*
amaçlamıştı.

Derin bir durumsal
kavrayış gerektiren bu tür
fedalar o çağ için büyük
bir yenilikti.

14. Fxe7 Ae3+

Siyah fili hemen almak
yerine bu ara hamle
(*zwischenzug*) ile önce
atını e3'e yerleştiriyor.
Bu kare bir at için
ideal konumlardan
birdir, hatta daha sonra
Adolf Anderssen
"Atınızı e6'ya yerleştirin,
sonra uykuya
dalabilirsiniz" demişti.
Bu söz beyazlar için
söylenmişti ama
elbette e3 karesindeki
bir siyah at da
siyahlar için aynı
değerdedir.

15. Şe1 Şxe7 16. Vd3 Kd8

Bu hamle ile McDonnell
e3'teki atın kıymetinin
farkında olduğunu
gösteriyor. e1'deki kaleyi
alıp attan vazgeçmek
konumsal vezir fedasının
amacıyla çelişirdi.

**17. Kd2 Ac6 18. b3 Fa5 19.
a3 Kac8**

Siyah açmazdaki kaleyi
almak yerine savaş
alanına yeni bir kuvvet
sürüyor. Beyazın 20.
b4 hamlesinden endişe
etmiyor: 20...Axb4 21.
axb4 Fxb4 22. Şf2 Kxc4
ve siyah bir kazanç
durumu elde ederdi.

20. Kg1 b5 21. Fxb5 Fxf3

22. gxf3 Ad4 23. Fc4

Beyaz c sütununu
bloke etmek istiyor.
Diğer seçenekler de
çok cazip değil.
Örneğin 23. b4 Axf3+ 24.
Şf2 Axc4 25. Bxa5 Ah3+
dizisinden sonra siyah
pozisyona hâkim.

23...Axf3+ 24. Şf2 Axd2

25. Kxg7+ Şf6 26. Kf7+

Şg6 27. Kb7 Adxc4 28.

bxc4 Kxc4 29. Vb1 Fb6

Bu hamleyle siyah
bir dizi "açarak şah"
tehdidi yaratacak.

30. Şf3

Eğer 30. Vg1+??
oyunsa 30... Ag4++
(çifte şah) ve
beyaz vezirini
kaybeder.

30...Kc3 31. Va2 Ac4+ 32.

Şg4 Kg8 33. Kxb6

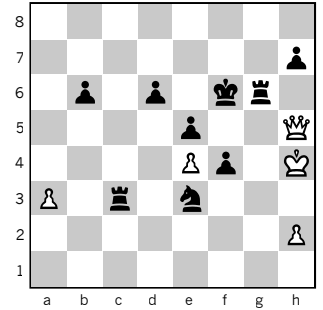
Ümitsizce yapılan bir
hamle. Beyaz, 33...h5+
34. Kh4 Fd8+ 35. Ke7 Fxe7
mat tehdidini kalesini
feda ederek önlüyor.

33...axb6 34. Şh4 Şf6 35.

Ve2 Kg6 36. Vh5 Ae3

ve beyaz terk eder.
Çünkü siyah son
hamlesiyle 37...Ag2
mat ile tehdit ediyordu
ve beyaz vezirinden
vazgeçmeden mat
ağından kurtulamazdı
(Diyagram 2).

Diyagram 2

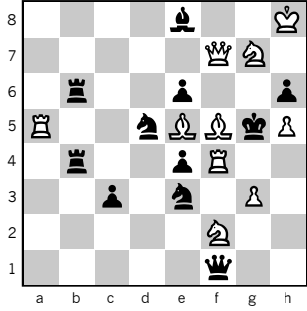
Çok sonra, 1930'larda
dünyanın en iyi
oyuncularından biri kabul
edilen ABD'li Reuben Fine
(1914-1993) bu oyunu
"Ölümsüz Oyunların İlki"
olarak niteledi. 1985-2000
yılları arasında Dünya
Satranç Şampiyonu
olan Garry Kasparov
da bu oyundan derin
etkilenen büyükustalar
arasında: Söylediğine
göre ellinci oyunu ilk kez
gördüğünde satrançsız
yaşayamayacağına karar
vermişti. Bu sırada yalnızca
altı yaşındaydı!

Öyle görünüyor ki bu
müsabaka iki oyuncuya
da uğurlu gelmedi.
Yalnızca bir yıl sonra,
1835'te McDonnell böbrek
hastalığından yaşamını
yitirdi. Mali durumu iyice
kötüleşen La Bourdonnais
ise 1840 yılında fakirlik
içinde öldü. George
Walker, La Bourdonnais'nin
rakibi McDonnell ile
Londra'da aynı mezarlığa
defnedilmesini sağladı.

Ayın Soruları

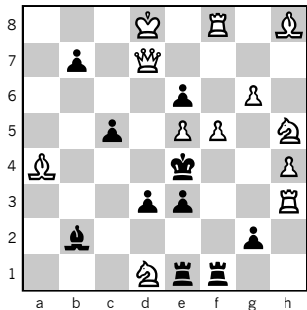
2019/2020 Dünya Çözme Kupası kapsamında 14-15 Aralık 2019'da yapılan Varşova 18. Grand Prix Çözme Şampiyonası'nı Polonyalı Piotr Murdzia kazandı. Bu ayın soruları için sizlere bu yarışmadan iki problem ve bir etüt seçtik.

Diyagram 3

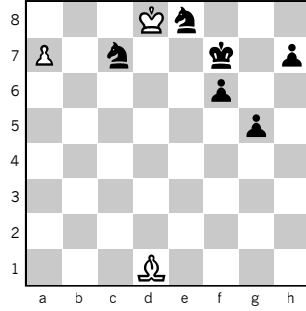
Beyaz oynar, iki hamlede mat eder.

Diyagram 4

Beyaz oynar, üç hamlede mat eder.

Diyagram 5

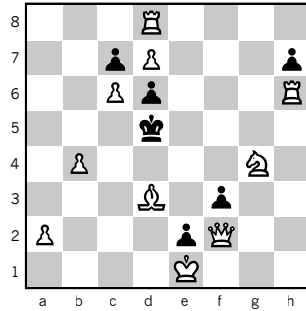
Beyaz oynar ve kazanır.

Geçen ay sorulan problemlerin çözümleri

Geçen ay size yakınlarda yaşamını yitiren ünlü Macar problemci György Bakcsi'nin (1933-2019) üç problemini sormuştuk. İşte çözümleri:

Diyagram 6

Problembiad, 1971
İkincilik ödülü

Beyaz oynar, iki hamlede mat eder.

- Diyagram
- a2 → a4
- a2 → a5
- a2 → a6
- a2 → a7

Tek diyagramda beş problem: a2'deki piyon sırasıyla a4, a5, a6 ve a7'ye konduğunda dört adet iki hamlelik problem daha elde ediliyor.

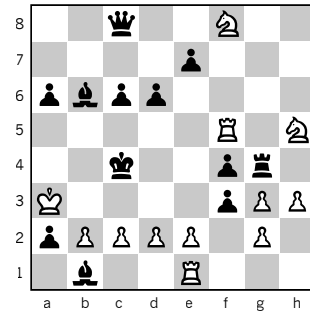
Çözüm:

- 1.a4! ♟xc6 2. Fe4 mat
- 1.a5! ♟xc6 2. Vxf3 mat
- 1.a6! ♟xc6 2. Vc5 mat
- 1.a7! ♟xc6 2.a8=V(F) mat
- 1.a8=A! ♟xc6 2.Vxf3 mat

Başlangıç karesindeki a2 piyonu her seferinde bir kare yukarı konularak sonunda a8 karesine kadar ilerlemiş oluyor! "Excelsior" teması..

Diyagram 7

Magyar Sakkszövetseg
"Földeak-70", 1988

Beyaz oynar, on hamlede mat eder.

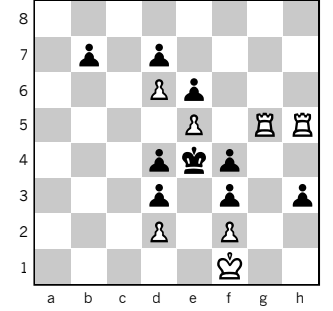
Çözüm:

- b3+ ♟d4 2. c3+ ♟e4 3. gxf3+ ♟xf5 4. hxg4+ ♟e5 5. gxf4+ ♟d5 6. e4+ Fxe4 7. fxe4+ ♟c5 8. d4+ ♟b5 9. c4+ ♟a5 10. b4 mat!

Taşları dizip çözümü kendiniz görün. Eminim siz de hayran kalacaksınız

Diyagram 8

Die Schwalbe, 1967
Birincilik Ödülü

Dört hamlede yardımcı mat.

Çözüm:

- h2 Kg1 2. h1=V Kf5 3. Vh8 Kg5 4. Vxe5 mat.

